

են ազգի մը բարոյականը բացատրելու՝ որ այնչափ հաշիւ ընելու երկայնամտութիւն չունի, և գրեթէ միշտ աղնուական և վեհանձն մղմամբ մը կը շարժի: Այս ժողովրդեանս մէջ՝ զոր մէկ կողմանէ կ'ամբաստանեն, և միւս կողմանէ զարմացմամբ վրան կը նային, զոր կը զըրպարտեն և զոր չմեծարել չեն կրնար, այնպիսի խօսքեր կ'ըսուին և այնպիսի գործեր կ'ըլլուին, որ անտարբերութեամբ մոռացութեան մէջ կը թաղուին. և սակայն եռանդին թափը, որ զնոյնը կը զգայ, պէտք էր հռչակեր, որովհետեւ բոլոր մարդկութեան պատիւ կ'ընեն: Թողունք պատերազմներու և մեծ խռովութեանց մէջ ըսուած վսեմ խօսքերը, գիտեմ որ եթէ ոչ դք քեզմէ նուազ մահուրնէն կը վախնայ, ոչ դք նմանապէս քեզմէ աւելի խաղաղութիւն կը սիրէ. դուն, խաղաղասէր Պրահա, որ առանձնութեւ մէջ խաղաղաւետ առաքինութիւններ կ'ընես, անշուշտ գրեթէ կը սարսափէիր գիտնալու որ ըլլայիր թէ՛ ինչ վսեմ արիութիւն հարկ էր ունենալ ամենայն առջին զանոնք ըսելու համար: Սակայն մեծաշուք փառքը պսակեց զանոնք՝ որք օրէնսդրական ժողովքներու մէջ խօսեցան կամ պատերազմի դաշտին վրայ աշխատեցան: Բայց աղքատին խօսքը ոչ դք կը յիշէ: Ուրեմն մտիկ ըրէ:

Վերջի ժամանակներս չէնք մը կը նորոգէին որ շատ տարիներէ 'ի վեր կործանման մօտ էր: Ինչ որ կը վախնային պատահեցաւ. երբ գմբեթին տակ քանի մը գործաւորք աշխատելու հետ էին, չէնքը կործանեցաւ: Անդունդին վրայ առկախեալ գերանի մը վրայ երկու մարդ կեցեր էին. բայց այն գերանը մարդոց ծանրութենէն զարհուրելի կերպով կը հակէր: Մէկը միայն վրան կըրնար կենալ, մէկ մը միայն... կամ թէ երկուքն ալ մեռնելու էին: Մէկը շատ երիտասարդ էր, միւսը արութեան հասակին մէջ. այս ետքինս իր տղոց յիշատակաւ մնացորդին վրայ կըցածին չափ կը պլուէր: Բայց անօգուտ տեղ, գերանը երթալով կը հակէր: Յանկարծ

վար եղողներն այս խօսակցութիւնը լսեցին. — Պետրոս, կնիկ մը և երեք տղայ ունիմ: — Արդար է, պատասխանեց Պետրոս, և անմիջապէս ինքզինքը վար գահավիժեց:

Ահաւասիկ, հայր իմ, այն երկրին առաջներէն մէկ քանին ուր այսպիսի դէպքեր չեն պակսիր:

Դու կըցածդ ըրէ, թող ըլլալէն ըլլայ:
Դեղեցիկ ծաղկէն պտուղ առաջ կու գայ, ինչպէս բարի կեանքէ մը պատիւը:
Հնձել ուղողը սերմանելու է:
Ոչինչ գործ կ'ընէ՝ ով որ գործը չի վերցնէր:
Բարիք մ'ընելու համար՝ երբեք շատ ուշ չէ:
Սայլին ամենէն գէշ անիւն այն է որ միշտ կը ճունչէ:
Բարիք ընելով չարը կը յաղթահարի:
Պէտք է բարիք ընել և թոյլ տալ որ խօսին:
Ժամանակը հմուտ վարպետ մըն է որ ուղած նիս մեզի կը սորուեցնէ:
Գէշ բանը ուղղելու համար՝ տունէդ սկիզբն ըրէ:
Չարիք ընելը շատ աւելի կ'արժէ քան թէ բարիք:
Առաքինութիւնն ընտրելագոյն է քան թէ ուժն:
Հաւատարմութիւնն ընտրելագոյն է քան թէ դրամը:
Ով որ ինքն իր անձին իմաստուն չէ՝ և ոչ այլոց է իմաստուն:
Աղէկ մեռնիլ ուղողը՝ աղէկ ապրելու է:
Լաւագոյն վրէժիմգրութիւնը՝ թշնամութիւնն արհամարհելն է:
Հին մեղքը նոր ամօթ կը պատճառէ:
Ամենուն ներէ բայց քեզի ոչ երբեք:

Կը շարունակուի:

ԱՏԵՆ ՄԸ ԵՒ ԱՅՍՈՐ

Եթէ մէկն ուզէ աշխատութիւնը յանձն առնուլ ու պատմական յիշատակարանները թղթատել, զարմանքով կը մնայ՝ տեսնալով որ ինչպէս բուն հանգրստութիւնը հին ատեն՝ նաեւ բարձր վիճակի մարդոց մէջ՝ պակաս էր:

Երկու հարիւր յիսուն տարի առաջ ձեռնոցները ամենահազուադիւտ էին, և Հենրիկոս չորրորդին՝ իբր թագաւորական ընծայ՝ զոյգ մը ձեռնոց ընծայուեցաւ:

Ատեն մը միայն բրդէ գուրպակ կը գործածէին, նաեւ ամառ ատեն. Գաղ-

դիւս՝ փրանկիսկոս Առաջին եղաւ առաջին թագաւորը՝ որ մետաքսէ գուրպայ գործածեց. Անգղիա՝ Եղիսաբէթ թագուհին իբր մեծայարգի ընծայ մը զոյգ մը մետաքսէ գուրպայ ընդունեցաւ տիկնոջէ մը :

Լուդովիկոս ԺԴին ժամանակը՝ ապուրի պնակները անծանօթ էին : Ապուրը և ուրիշ ինչևիցէ հեղանիւթ ուտելիք, սկըտեղի մը մէջ կը դրուէին երկու հոգւոյ համար :

Բարիզու փողոցաց քարայտակը առջի անգամ 1184ին եղաւ. մինչև այն ժամանակ խողերը աղատաբար ճամբաները կը պտտէին տղմի մէջ թաւալելով. և ասոր դարմանը չմտածուեցաւ՝ մինչև որ երիտասարդն փիլիպպոս թագաւոր՝ ձիէն վար իյնալով սաստիկ վիրաւորեցաւ, ձիուն ոտից մէջ խող մը արգիլուելով :

Բարիզու առաջին լուակիքը 1510ին շինուեցաւ :

Վեշտասաներորդ դարուն սկիզբները եղաւ որ այս քաղքիս ճամբաները սկսան գիշեր ատեն ճրագ վառել, երբ քաղքին ոստիկանութիւնը հրաման հանեց որ փողոցին վրայ նայող պատուհաններուն մէջ ճրագ վառուի : Լապտերներով լուսաւորութիւնը հազիւ թէ ժլդարուն վերջերը մտաւ :

Վեշտասաներորդ դարուն ատենները անանկ քիչ էին տան կահկարասիքը, որ երբ թագաւորը՝ վիրաւորուած ֆոլինսին տեսնալու գնաց, արկղի մը վրայ հարկ եղաւ որ նստի : Լուդովիկոս ԺԴին թագաւորութեան ժամանակ, հոչակաւոր Ռամպուլիէ պալատին սըրահներուն մէջ, մեծամեծները գետնի վրայ կը նստէին : Պատերը մերկ էին, և Ռամպուլիէ մարզիզուհին եղաւ առջինը որ երկնագոյն կերպասով ծածկեց զանոնք : Հայելիք գրեթէ անծանօթ էին. Լուվրի մէջ կատարինէ տէ Մէտիչիի հայելին կը պահուի, երբնոսէ չըրջանակով և հազիւ 33 հարիւրամեղը բարձրութեամբ :

Հենրիկոս Դին թագաւորութեան ժամանակը մասուրներով կ'ուտէին,

ըստ արդի սովորութեան արեւելեայց : Սենեակները ջերմացրնելու սովորութիւնս չկար, և գլխաւորապէս անկողնոյ սենեակը և ոչ վառարան ունէր. անգղիական խորհրդարանին համար ալ նոյնը զուրցելու է, որ միայն երկու խոշոր դեղնագոյն մոմերու լուսով կը լուսաւորուէին : Իշխանաւորը տաքնալու համար թաթպաններ ունէին՝ որոնց մէջ թևերնին կը ծածկէին. իսկ երբ ցուրտը սաստիկ ըլլար՝ ժողովները կը դադրեցընէին :

ՍԿԻՋՐՆ ԱՐԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

(Տես երես 90.)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐ

Ի սմին աւուր յիշատակ է երկրորդ աւուր արարչութեան Աստուծոյ : Յաւուր յորումսաց Աստուած, թէ Եղիցի հաստատութիւն 'ի մէջ ջրոցդ և ջուրցդ, և եղև այնպէս : Յերկրորդումս աւուր բաժանեաց և փեռեկտեաց Աստուած զբազմութիւն ջուրցն՝ որ ծածկեալ ունէր զերկիր. և զկէս ջրոյն յետ տարեալ հեռացոյց 'ի վեց դիմաց, 'ի վեր և 'ի վայր, յաջմէ և յահեկէ, 'ի դիմաց և 'ի թիկանց : Եւ արար զկապոյտ երկինդ որ ասի հաստատութիւն, և նոյն ձևովն յամենայն կողմանց ընդգէմ ջրոյն՝ պարզեաց զնա, և պատառեալ պատեցին երկրեանն զաշխարհաւս. և եղև այն յօգուտ առ ք իրս : Նախ զի զծանրութիւն երկրիս թեթեացոյց, և ք. զի զկիզանօղ զօրութիւն հրեղէն երկնիցն արգել փակեաց 'ի վեր : Եւ է հրեղէն երկինն և ջրեղէն կամարն և հաստատութիւնն 'ի վեր և 'ի վայր, և յամենայն կողմանց հեռացեալ յերկրէ, և հողմով խառնեալ ընթանան անդադար, հարթ և զուգակշիռ հաւասար, ոչ տեղի ինչ ձանձաղ, և ոչ տեղի ինչ թանձրագոյն : Եւ այնպէս երեք երկինք հաւասարեալ 'ի շուրջ զան և պատեն զաշխարհաւս, 'ի վեր և 'ի վայր մաղ-